

НАЦЫЯНАЛЬНАЯ БІБЛІЯТЭКА БЕЛАРУСІ: НОВЫ БУДЫНАК – НОВЫ ЭТАП РАЗВІЦЦЯ

У апошнія дзесяцігоддзе інфармацыя набыла асаблівае значэнне і стала вызначацца як важнейшы стратэгічны рэсурс развіцця грамадства. Бібліятэка з'яўляецца адным з важнейшых сацыяльных інстытутаў, што забяспечваюць фарміраванне і грамадскае выкарыстанне інфармацыйных рэсурсаў. Да гэтага часу ў Беларусі сфарміравалася сістэма бібліятэк, якую ўзначальвае Нацыянальная бібліятэка Беларусі (НББ).

НББ на працягу больш за 80 гадоў забяспечвае задавальненне інфармацыйных патрэб грамадства на базе унікальнага фонду дакументаў, які адлюстроўвае дасягненні беларусаў і ўсяго сусветнага згуртавання ў розных галінах дзейнасці. За сваю невялікую гісторыю бібліятэка прайшла шлях, адзначаны як знамянальнымі падзеямі, так і цяжкімі выпрабаваннямі.

Кароткая гісторыя НББ

1921 г. – заснаваны Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, а ў яго структуры створана ўніверсітэцкая бібліятэка з функцыямі галоўнай бібліятэкі краіны.

1922 г. – бібліятэка адкрыта для агульнага карыстання ў якасці Дзяржаўнай і Універсітэцкай бібліятэкі.

1926 г. – праведзена рэарганізацыя Дзяржаўнай і Універсітэцкай бібліятэкі, у выніку якой створана самастойная ўстанова – Дзяржаўная бібліятэка БССР імя У.І.Леніна.

І.Сіманаўскі – першы дырэктар. Кіраваў бібліятэкай больш за сорок гадоў. Да пачатку Вялікай Айчыннай вайны ён сабраў вялікую кніжную калекцыю. Па колькасці экзэмпляраў і каштоўнасці выданняў бібліятэка імя Леніна была сёмай у Савецкім Саюзе і ўваходзіла ў трыццаць лепшых бібліятэк свету.

1932 г. – бібліятэка рэарганізавана ў Дзяржаўную бібліятэку БССР імя У.І.Леніна і Бібліяграфічны інстытут БССР. У гэтым жа годзе быў уведзены ў эксплуатацыю новы будынак бібліятэкі, пабудаваны па праекту вядомага архітэктара Г.Лаўрова. Будынак знаходзіўся ў цэнтры адміністрацыйна-культурнай часткі беларускай сталіцы, побач з галоўнымі партыйна-дзяржаўнымі і культурнымі ўстановамі. У корпусе размясціліся: агульная чытальная зала на 400 месцаў, чытальная зала для навуковых работнікаў, даведачна-бібліяграфічны аддзел і іншыя структурныя падраздзяленні.

Пачатак 1941 г. – бібліятэка ўяўляе сабой дзяржаўнае ўніверсальнае кнігасховішча саюзнага значэння з фондам у 2 млн. адзінак захоўвання. За гады Вялікай Айчыннай вайны бібліятэка страціла да 83% сваёй унікальнай калекцыі. Сур'ёзныя пашкоджанні былі нанесены будынку бібліятэкі.

1948 г. – дзякуючы падтрымцы Урада СССР і самаадданай працы супрацоўнікаў бібліятэка колькасна аднавіла свой фонд.

1962 г. – на тэрыторыі, што прылягае да бібліятэкі, пабудаваны яшчэ адзін корпус, у якім размясціліся фондасховішча, а таксама спецыялізаваныя чытальныя залы.

Пачатак 1990*х гг. – бібліятэка набыла статус нацыянальнай, што прыводзіць да змянення і ўдакладнення шэрага яе функцый. У той жа час бібліятэка атрымала ў сваё распараджэнне яшчэ адзін будынак, які непасрэдна прымыкае да асноўнага корпуса.

НББ сёння – гэта буйнейшы інфармацыйны і культурны цэнтр краіны; комплекс будынкаў, які ўключае 6 карпусоў, размешчаных у розных частках Мінска, агульнай плошчай больш за 19 тыс. кв. м.

НББ мае найбольш поўныя ў рэспубліцы ўніверсальныя калекцыі нацыянальных дакументаў, дакументаў, выдадзеных у СССР і СНД, дакументаў, выдадзеных у замежных краінах.

НББ з'яўляецца цэнтрам дэпазітарнага захоўвання ААН, ЮНЕСКА, Савета Еўропы, АБСЕ. У яе структуры працуе зала ЮНЕСКА.

Больш за 336 арганізацый з 51 краіны з'яўляюцца яе партнёрамі па міжнароднаму кнігаабмену.

НББ сёння – гэта 8 млн. адзінак захоўвання на розных носьбітах, у т.л.: 70 тыс. рэдкіх і старадрукаваных кніг і рукапісаў, 2,8 млн. перыядычных выданняў, 80 тыс. нот, 30 тыс. аўдыёвізуальных дакументаў, 107 тыс. выяўленчых выданняў, 15 тыс. карт, 700 тыс. дысертацый і аўтарэфератаў дысертацый, 120 тыс. мікраформ, 1,5 млн. дакументаў на замежных мовах.

У НББ набываецца і генерыруецца шэраг бібліяграфічных, фактаграфічных, поўнатэкставых, графічных, гукавых і лінгвістычных баз даных. Агульны аб'ём БД, што генерыруецца НББ, складае каля 2 млн. запісаў. Сярод іх найбольш значныя: электронны каталог НББ, БД “Чарнобыль”, БД “Гісторыя Беларусі”, БД “Радзівіліяна”, БД “Культура і мастацтва”, БД “Беларусь у асобах і падзеях”, БД “Геральдыка”.

Асноўныя статыстычныя паказчыкі работы НББ выглядаюць наступным чынам:

штогод больш за:

- 90 тыс. карыстальнікаў;
- 680 тыс. наведванняў;
- 3,5 млн. выдач дакументаў;

кожны дзень:

- 2,2 тыс. чалавек карыстаюцца чытальнымі заламі НББ;
- 11,3 тыс. экз. выдаюцца наведвальнікам;
- каэфіцыент выкарыстання аднаго чытацкага месца складае 2,2, а ў асобных чытальных залах дасягае 4,6.

НББ з'яўляецца навуковадаследчым цэнтрам у галіне бібліятэчнасці, бібліяграфіі і кнігазнаўства, каардынацыйным і навукова-метадычным цэнтрам для бібліятэк рэспублікі ўсіх відаў.

На сённяшні дзень перад НББ стаіць шэраг пытанняў, без тэрміновага вырашэння якіх немагчыма якаснае выкананне яе асноўных функцый: неадпаведнасць абсталявання і стану кнігасховішчаў сучасным патрабаванням; перагружанасць чытальных залаў; нізкая аператыўнасць выканання запяў карыстальнікаў, якая абумоўлена размяшчэннем кнігасховішчаў у розных кропках горада; немагчымасць стварэння камфортных умоў для навуковых супрацоўнікаў; адсутнасць неабходных плошчаў для рэстаўрацыйных работ; неадпаведнасць санітарным нормам рабочых месцаў супрацоўнікаў і г.д.

Актуальнасць і вастрыню сітуацыі зразумела і падтрымала кіраўніцтва краіны, сведчанне таму – Указ Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь А.Р.Лукашэнкі № 153 ад 7 мая 2002 г. «Аб будаўніцтве новага будынка дзяржаўнай установы “Нацыянальная бібліятэка Беларусі”». Гэта вызначыла яе асобы статус і павышаную ўвагу грамадскасці рэспублікі да новага будынка бібліятэкі, узвядзенне якога было аб'яўлена агульнанацыянальнай будоўляй.

Размяшчэнне будынка на карце Мінска ўяўляе сабой спалучэнне функцыянальнасці і камфорту. Бібліятэка будзе знаходзіцца на галоўнай магістралі беларускай сталіцы – праспекце Ф.Скарыны, недалёка ад станцыі метро. Разам з тым корпус бібліятэкі размесціцца ў лесапаркавай зоне з асобым ландшафтам і воднай сістэмай.

Аўтары праекта – архітэктары М.К.Вінаградаў і В.У.Крамарэнка – знайшлі арыгінальнае архітэктурна-канструктыўнае рашэнне пастаўленай задачы. Па іх задуме, будынак бібліятэкі будзе ўяўляць сабой зіхатлівы алмаз, размешчаны на стылабаце. Ад асновы кнігасховішча промямі разыходзяцца ўсе асноўныя вытворчыя зоны абслугоўвання – чытальныя залы, канферэнц-залы, музеі, выставачныя і службовыя памяшканні. Наверсе, на вышыні 72)х метраў, будзе размешчана аглядная пляцоўка, з якой наведвальнікі бібліятэкі змогуць любавання відамі Мінска і наваколлем.

Генеральны заказчык праекта – Мінскі гарадскі выканаўчы камітэт, УКС “Мінгарвыканкома”, праектная арганізацыя – УП “Мінскпраект”, генеральны падрадчык – канцэрн “Мінскбуд”, ЗАО “Стройтрэст № 7”.

У адпаведнасці з праектам будынак бібліятэкі будзе валодаць наступнымі характарыстыкамі: плошча забудовы – 16 700 кв. м; агульная плошча будынка – 85 000 кв.м; будаўнічы аб’ём будынка – 332 000 куб. м; вышыня будынка – 72 м; аб’ём фондасховішча – 14 млн. адзінак захоўвання; колькасць чытальных залаў – 20; колькасць чытацкіх месцаў – 2000; колькасць АРМ – карыстальнікаў і супрацоўнікаў – 1500; штат – 1000 супрацоўнікаў.

Працэс стварэння новай Нацыянальнай бібліятэкі ўключае наступныя кірункі:

– стварэнне інфраструктуры “інтэлектуальнага будынка” на базе структураваных кабельных сетак;

– стварэнне бібліятэчнага тэхналагічнага комплексу;

– дызайн-праект.

“*Інтэлектуальны будынак*” – гэта сукупнасць інжынерна-тэхнічных рашэнняў і арганізацыйных мерапрыемстваў, якія накіраваны на стварэнне высокаэфектыўнай сістэмы кіравання будынкам.

Сістэма ўключае інтэграваную аўтаматызаваную сістэму дыспетчарызацыі інжынернага абсталявання: кліматычнай устаноўкі, сістэмы пажаратушэння, відэа, асвятлення, тэлефаніі, цэнтры пылавыдалення.

Бібліятэчны тэхналагічны комплекс уключае: інтэграваную АБІС на базе сучаснага тэхнічнага і праграмачнага забеспячэння, сістэму комплекснага зберажэння дакументаў, аўтаматызаваную сістэму дастаўкі дакументаў (тэлеліфты), электронную сістэму зберажэння дакументаў і радыёчастотнага пошуку, выдавецкі цэнтр, цэнтр рэпраграфіі і мікрафільмавання, цэнтр алічбоўкі друкаваных і аўдыёвізуальных дакументаў, цэнтр кансервацыі і рэстаўрацыі дакументаў, інтэрнет-партал.

Дызайн-праект прадугледжвае: афармленне ўнутраных памяшканняў, добраўпарадкаванне прылеглай тэрыторыі.

Стварэнне суперкампактнага кнігасховішча ў цэнтры бібліятэкі было абумоўлена ў першую чаргу тэхналагічнай неабходнасцю і мэтазгоднасцю. Прынятая форма, падобная знешне да аграненага алмаза (ромбакубаактаэдра), не выпадковая з канструктыўнага пункту гледжання. Па сваёй прыродзе яна даволі жорсткая: у яе пабудове прысутнічаюць дыяганальныя сувязі, якія надаюць асобую трываласць канструкцыі, – менавіта гэта з’яўляецца адной з галоўных асаблівасцей алмаза. Фондасховішча па форме набліжана да шара (яго дыяметр – 60 м), а шар, як вядома, – самая кампактная ў прыродзе форма, што забяспечвае як шчыльнасць захоўвання, так і аператыўнасць дастаўкі дакументаў.

Размяшчэнне фондасховішча на пэўнай вышыні з’яўляецца аптымальным і з кліматычнага пункту гледжання, такім чынам, высотнае захоўванне дакументаў мае пэўныя перавагі ў параўнанні з падземным. Па яго перыметру знаходзяцца калідоры, якія ствараюць двойную праслойку паміж дакументамі і знешнім асяроддзем (прынцып тэрмаса). Гэта дазваляе нават пры моцным сонечным абаграванні або нізкіх тэмпературах падтрымліваць пастаянную тэмпературу ўнутры памяшкання. З цеплатэхнічнага пункту гледжання на ацяпленне і кандыцыяніраванне памяшканняў фондасховішча патрабуецца мінімум энергіі.

Царства карыстальнікаў знаходзіцца ў стылабаце, гэта значыць на першых трох паверхах будынка. Падняўшыся па лесвіцы, наведвальнік трапляе ў інфармацыйны цэнтр, дзе змога атрымаць усю неабходную інфармацыю, у тым ліку і заказаць дакументы са сховішча. Ужо праз 15 хвілін, дзякуючы сістэме тэлеліфтаў, дакумент будзе на стале карыстальніка ў адной з 20-ці залаў бібліятэкі.

У чытальных залах новага будынка плануецца стварыць камфортныя ўмовы для чытачоў, у тым ліку і для асоб з абмежаванымі фізічнымі магчымасцямі. Прадугледжаны зоны адкрытага доступу да дакументаў, памяшканні для работы з аўдыёвізуальнымі дакументамі, спецыяльныя залы для групавых заняткаў, кабінеты для індывідуальнай работы вучоных. Чытальныя залы разлічаны на адначасовае абслугоўванне 2000 наведвальнікаў, што больш чым у два разы перавышае цяперашнія магчымасці бібліятэкі.

Праект створаны такім чынам, што новы будынак будзе арганічна яднацца з прыродай. Блокі чыгальных залаў арыентаваны на ландшафтныя ўнутраныя дворыкі – сады пад адкрытым небам. З вокнаў можна будзе любвацца цудоўнымі краявідамі парка і ракі.

Самым актуальным у новым будынку стане шырокае ўкараненне навейшых інфармацыйных тэхналогій, што створыць умовы як для выкарыстання унікальнага фонду НББ, так і забяспечыць доступ да нацыянальных і сусветных інфармацыйных рэсурсаў на якасна новым узроўні. Мяркуецца, што НББ стане тэлекамунікацыйным і інфармацыйным вузлом у карпаратыўнай бібліятэчнай сетцы краіны. Для дасягнення гэтай мэты прадугледжана стварэнне магутнага сервернага пула, які ажыццяўляе кіраўніцтва лакальнай сеткай бібліятэкі, захоўванне інфармацыі і арганізацыю знешніх тэлекамунікацый. У забеспячэнні тэхналагічных працэсаў будзе задзейнічана больш за 1,5 тыс. камп'ютэраў.

Для персаналу НББ будуць створаны:

- камфортныя рабочыя месцы з высокім узроўнем механізацыі і аўтаматызацыі;
- умовы для харчавання і адпачынку на працягу працоўнага дня (сістэма спецыяльна абсталяваных памяшканняў для адпачынку і харчавання, у т. л. комплекс кафэ);
- комплекс для культурнага адпачынку ў вольны час і спартыўна-аздараўленчы комплекс, што ўключаюць сістэму актавых і канцэртных залаў, кафэ, цырульню, трэнажорную залу, сауну і г. д.;
- культурны, спартыўны і бізнес-цэнтры, якія размешчаны па-за межамі бібліятэкі і дапаўняюць яе архітэктурны комплекс;
- комплекс жылых дамоў, якія непасрэдна прымыкаюць да будынка бібліятэкі.

Узвядзенне новага будынка НББ – гэта ўжо не праект, а рэальнасць. Будаўнічыя работы на аб'екце пачаліся 1 лістапада 2002 г., павінны завяршыцца ў пачатку 2005 г., а адкрыццё бібліятэкі запланавана на верасень 2005 г.

Рэалізацыя гэтага грандыёзнага праекта патрабуе вялікіх капіталаўкладанняў. Асноўную частку выдаткаў на ўзвядзенне новага будынка бярэ на сябе дзяржава. Дадатковае фінансаванне ажыццяўляецца за кошт дабрачынных ахвяраванняў ад насельніцтва і ўстаноў краіны, якія паступаюць на спецыяльны дабрачынны рахунак.

Сродкі на будаўніцтва Нацыянальнай бібліятэкі пералічылі каля 12 тысяч юрыдычных і фізічных асоб. Грамадзяне і ўстановы (як айчыныя, так і замежныя) могуць падтрымаць будаўніцтва, калі пералічаць сродкі на дабрачынны рахунак Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі: № 362500000041 у філіяле АСБ “Беларусбанк”, код банка 122. УНН 100377889 у расійскіх рублях – код валюты 643, у доларах ЗША – код валюты 840, у еўра – код валюты 978.

Спадзяёмся, што восенню 2005 г. новы, сучасны, высокатэхналагічны будынак Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі гасцінна расчыніць дзверы для сваіх наведвальнікаў і сяброў.